

EESTI VANEMAHÜVITISE MÕJU SÜNDIMUS- JA TÖÖTURUKÄITUMISELE: HINDAMISE VÕIMALUSED JA ESIMESTE KOGEMUSTE ANALÜÜS

**Andres Vörk
Marre Karu**

Tutvustus 13.02.2006

Uuringu eesmärk

- Pakkuda välja võimalused, kuidas analüüsida vanemahüvitise mõju sündmus- ja tööturukäitumisele ja osaliselt illustreerida sündimuskäitumise muutust arvutuste abil
- Tellitud sotsiaalministeeriumi ja rahvastikuministri büroo poolt vanemahüvitise mõjude hindamise metoodika, andmeallikate ja esimeste tagajärgede kohta

Uuringus kasutatud lähenemine

1. Analüüsimetoodika ülevaade

- Vanemahüvitise olulisemate tagajärgede väljatoomine
- Hindamismetoodikate kirjeldamine
- Andmeallikate ülevaade

2. Empiiriline analüüs – sünnitanute struktuuri muutuse analüüs

- **Statistilised andmed**
 - Eesti meditsiinilise sünniregistri individuaalandmed (TAI) 1992-2004
 - Eesti pensioniregistri individuaalandmed (SKA) 1999-2005 I pa
 - ESA sünniregistri agregeeritud andmed veebi andmebaasist
 - Eesti Tööjõu-uuringu individuaalandmed 2000-2004
- **Metoodika**
 - Sünnitajate võrdlus sünnitusealiste või mittesünnitanud naistega

Vanemahüvitise eesmärk

- hüvitada laste kasvatamise tõttu saamata jäänud tulu ning toetada töö- ja pereelu ühitamist
- soodustada laste sündi väiksema vahega

=> VH nähti ühe meetmena sündivuse mõjutamiseks

Allikas: VH seadus ja eelnõu seletuskiri

Vanemahüvitise instrumendid

- **Kestus**
 - a) kuni 455 päeva sünnitushüvitisest (algelt 365 päeva)
 - b) või 14 kuuseks saamiseni (algelt 11 kuud)
- **Suurus**
 - a) 100% palk (lagi 3xSM maksustatud tulu üle-eelmisel aastal)
 - b) Miinimumpalga määras
 - c) Vanemahüvitise määras
 - d) Kui eelmine laps <2.5 aastat
--> hüvitis= $\max(\text{eelmine hüvitis}, \text{uus hüvitis})$
- **Töötamise korral**
 - a) sissetulek=hüvitis+palk *Palk \leq VH määr*
 - b) sissetulek=(hüvitis+palk)/1.2 *VH määr < Palk \leq 5xVH määr*
 - c) sissetulek=palk *5xVH määr \leq Palk*

Allikas: VH seadus

VH peamised kolme tüüpi mõjud

1. Sissetuleku muutumine väikeste lastega peredes

- Tulude ümberjaotus, vaesuse vähenemine väikelastega peredes

2. Mõju sündimuse muutusele

- Suurem pere sissetulek võimaldab rohkem lapsi saada;
- Palgaga seotud vanemahüvitis teeb tööturult eemal oleku lihtsamaks ka kõrgepalgalistele
- “Tiheduspreemia” soodustab sünde väiksema vahega

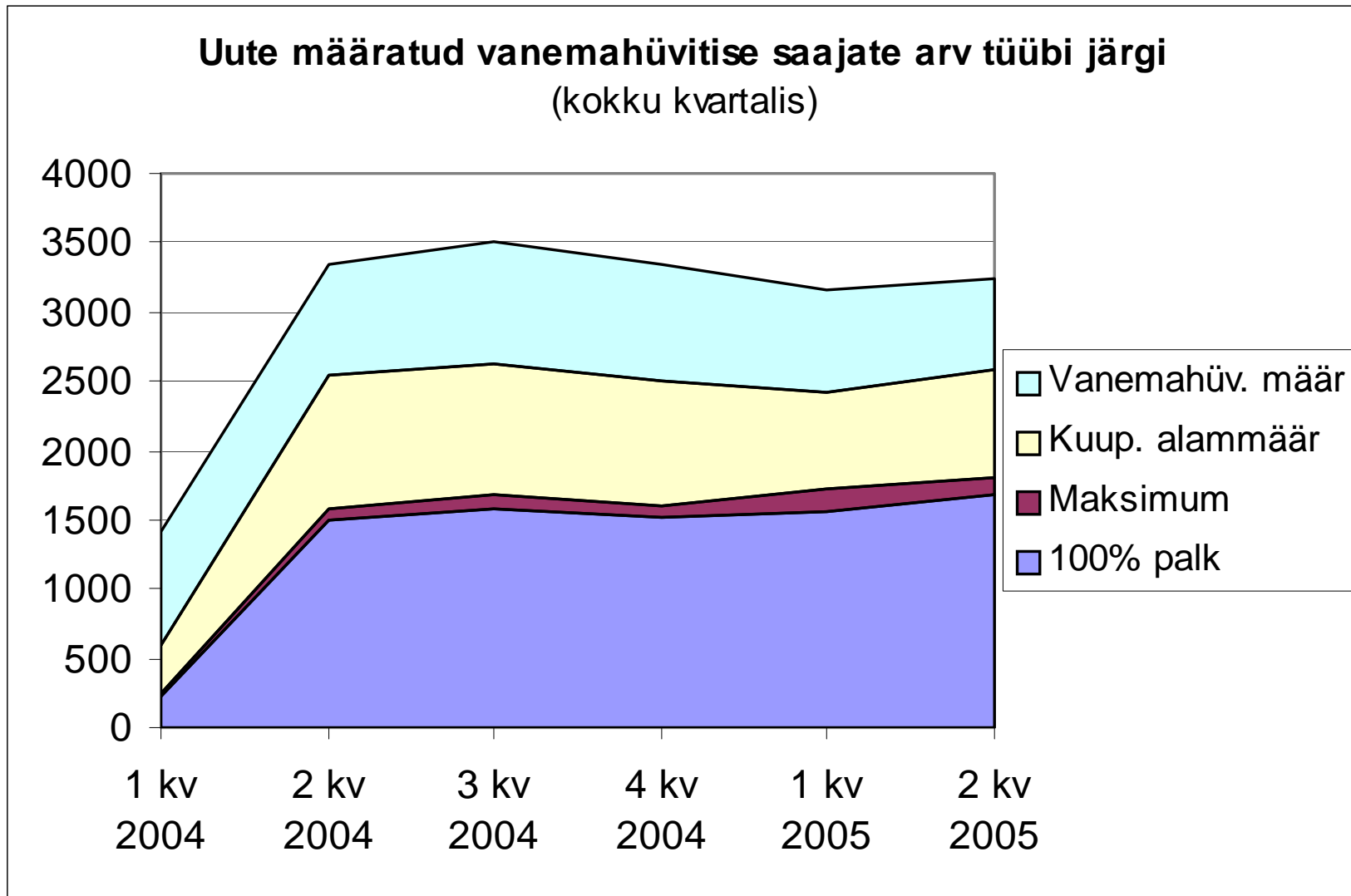
3. Mõju tööturukäitumisele

- Mõju naiste tööjõupakkumisele enne sünnitust ebaselge
 - Väheneb eelnevate säästude vajadus, kuid suureneb motivatsioon saada suuremat vanemahüvitist
- Tööturule naasmise kiirus peale sünnitust peaks vähenema
- Teiste pereliikmete (isa) töötamine enne ja pärast lapse sündi peaks vähenema

VH mõju hindamise probleemid

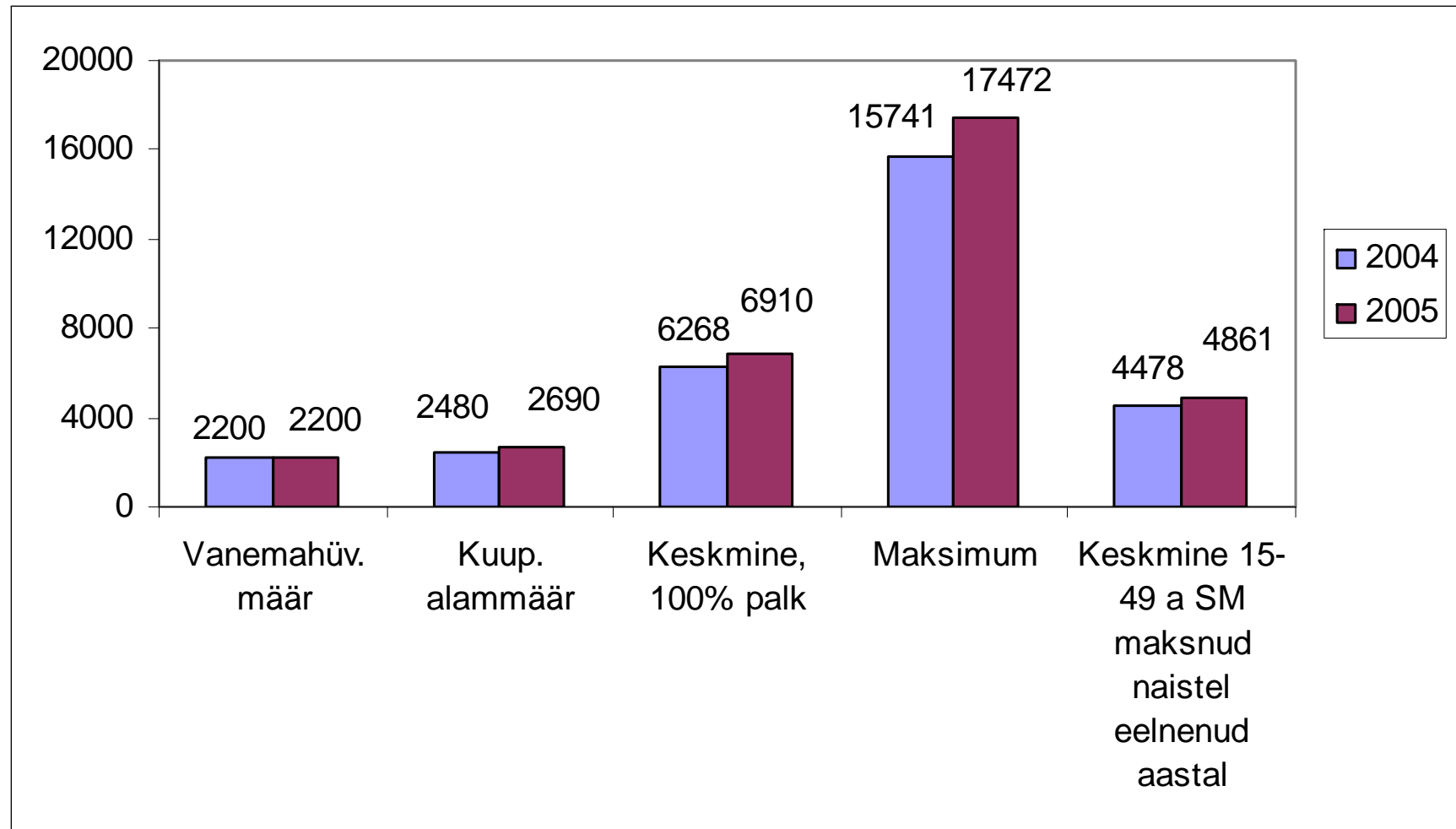
- **Mis situatsiooniga võrdleme?**
 - a) Ilma vanemahüvitiseta (nt 2003. a lõpu seis)
 - b) Teistsugusel kujul vanemahüvitisega –nt võrdne vanemahüvitis
 - c) Mõne modifitseeritud aspektiga (nt “tiheduspreemiata”)
- **Puudub lihtne võimalus leida, mis oleks olnud ilma VHta**
 - Keeruline eristada VH mõju teistest protsessidest, mis samuti muutuvad
 - nt majandusolukorra üldine paranemine
- **Andmete probleemid**
 - Küsitluste valimid liiga väikesed, ei saa detailselt infot sünnitajate kohta
 - Registriandmetes vähe infot leibkonna kohta
 - registreid siduda omavahel ei ole reeglina lubatud
 - Oleks vaja jõuda olukorrani, kus võimalik pensioniregistrile juurde siduda taustaandmeid teistest registritest analüüsimaiks poliitikameetmete mõju inimeste käitumisele

VH saajatest ca pooled eelmise palga ulatuses, veerand hüvitise määras ja veerand alampalgas

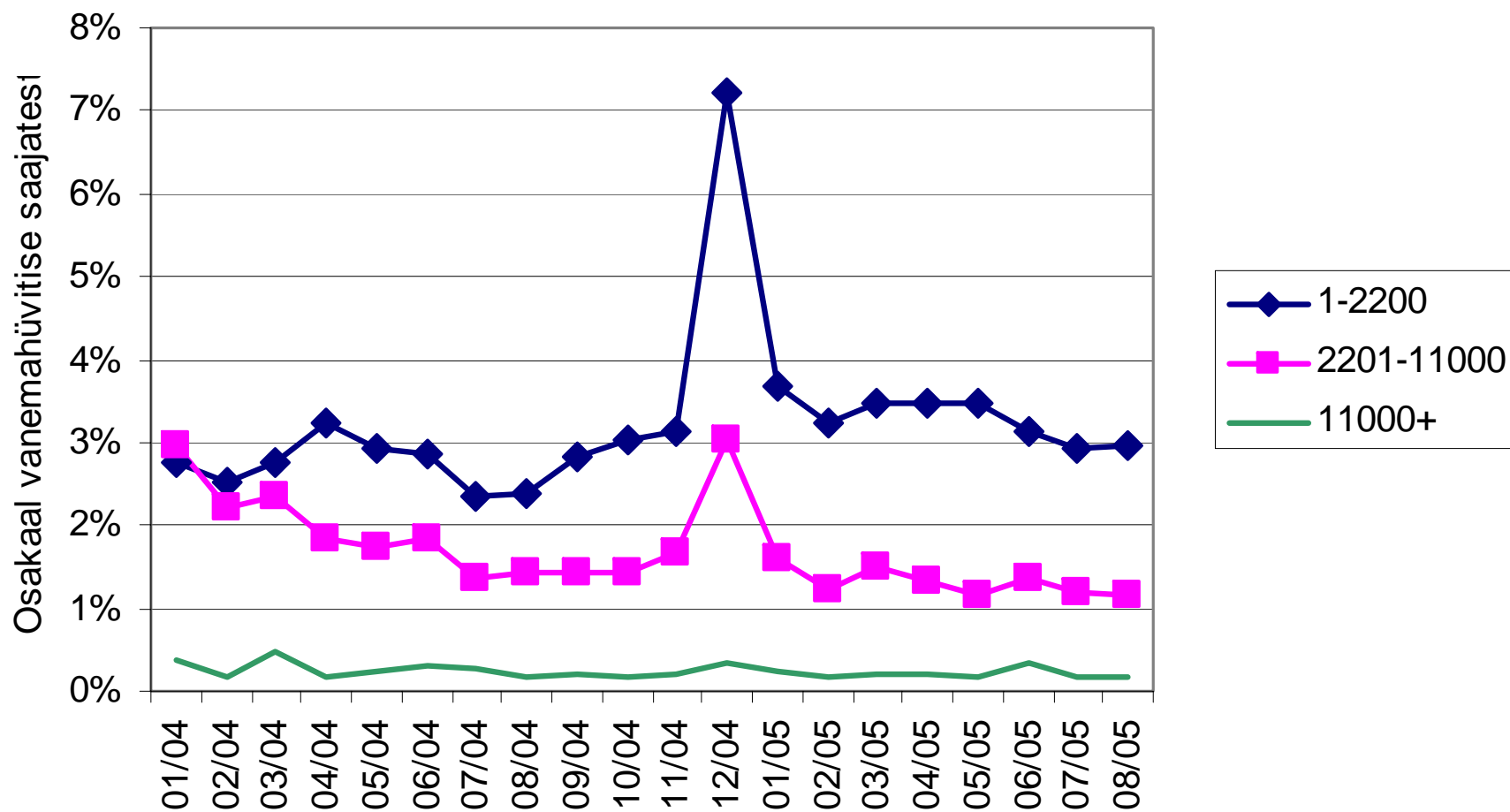
Allikas: SKA andmed, autori arvutused; ei sisalda 2003. a tagantjärgi määramisi

Määratud vanemahüvitiste suurus vanemahüvitise tüübi järgi 2004 ja 2005 I p.a

Allikas: SKA andmed, autori arvutused

Töötasu saajate osakaal VH saajate seas ca 5%

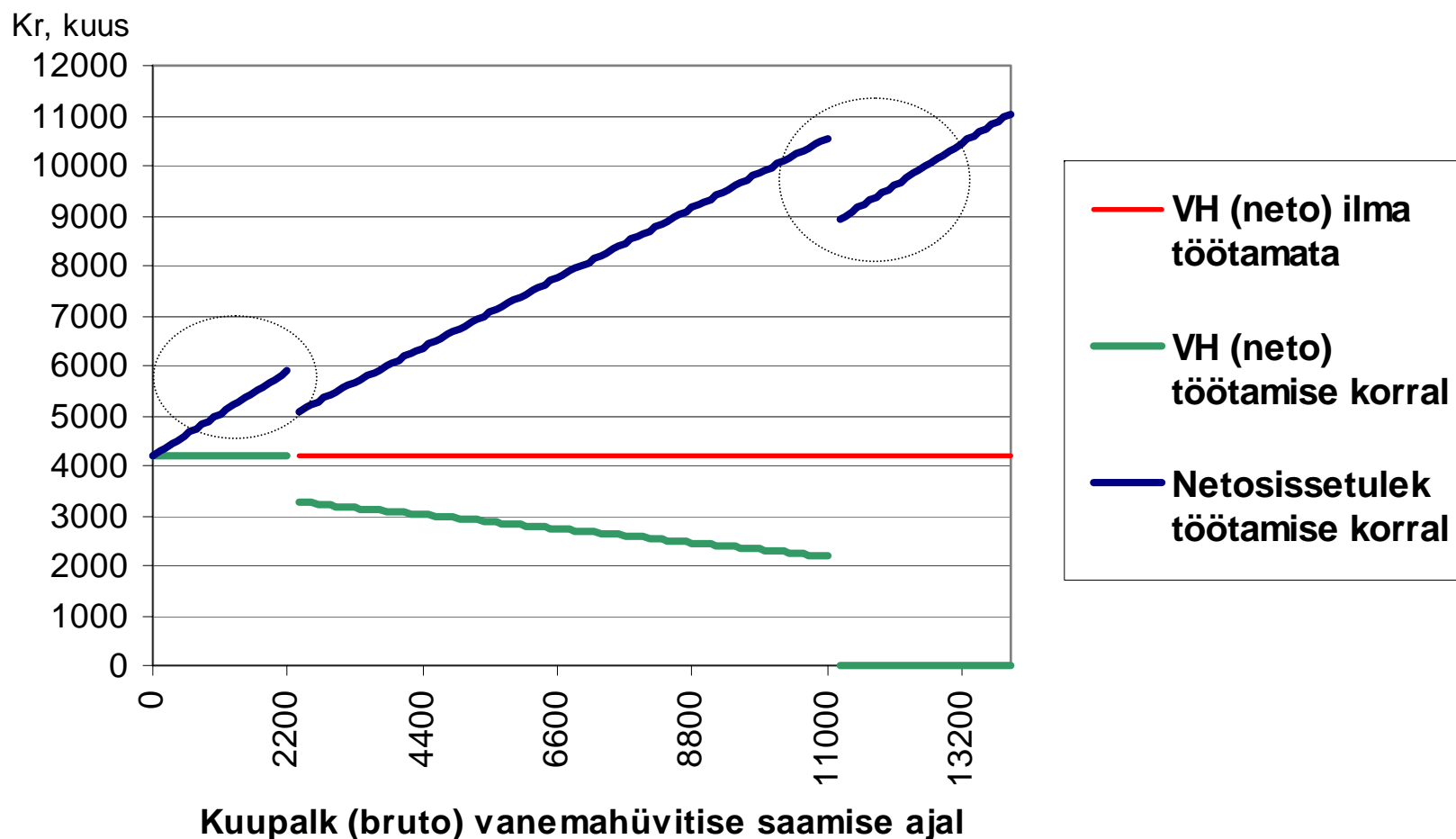

Allikas: SKA andmed, autori arvutused

Märkus: 2004.dets kõrge töötasu saajate osakaal on ilmselt tingitud aastalõpupreemiate väljamaksmisest tagantjärele juba lapsehoolduspuhkusel olijale

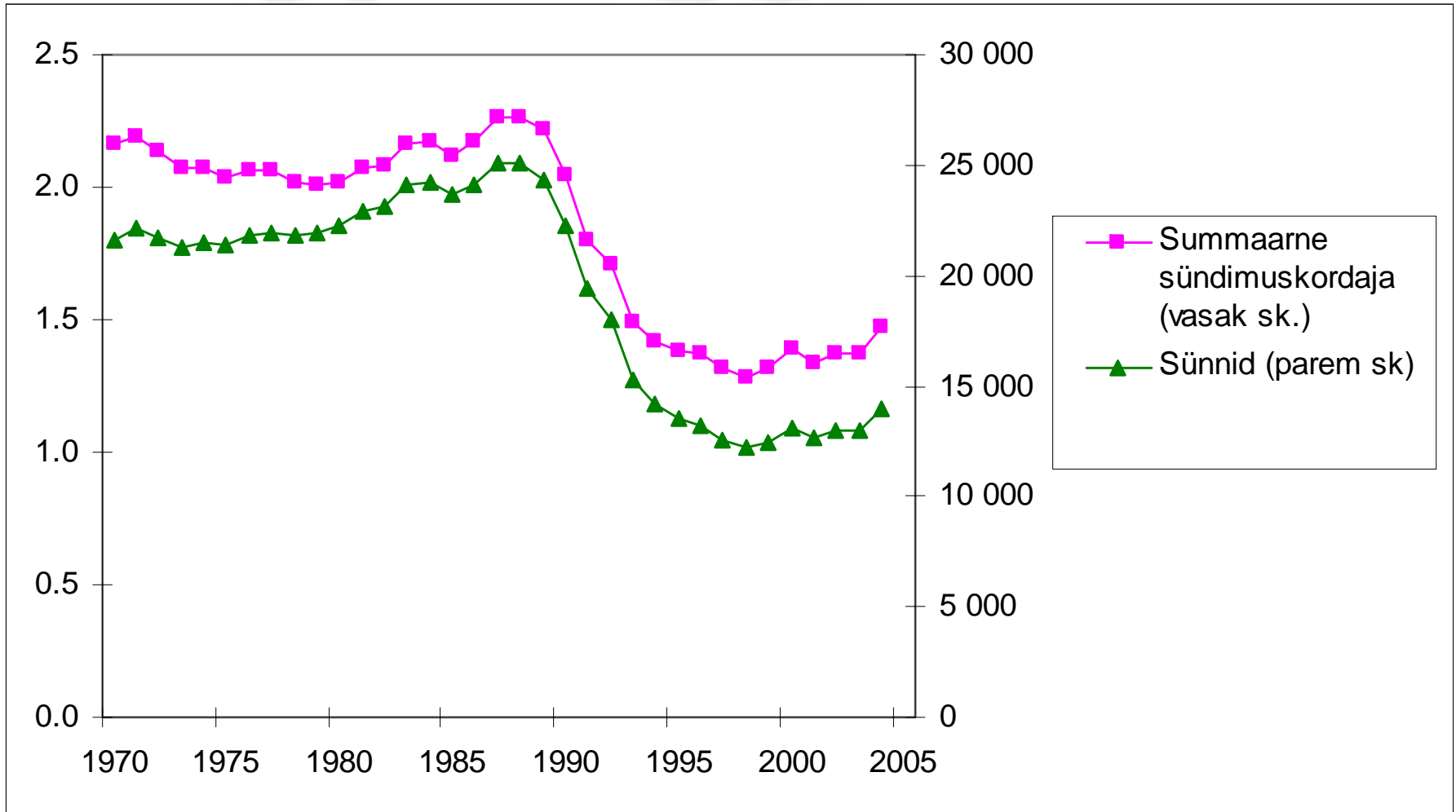
Vanemahüvitise ja töötasu koos saamise valemis motivatsioonilõksud => reegleid tuleks lihvida

Vanemahüvitise ja töötasu koos saamise mõju sissetulekule 2005.a.

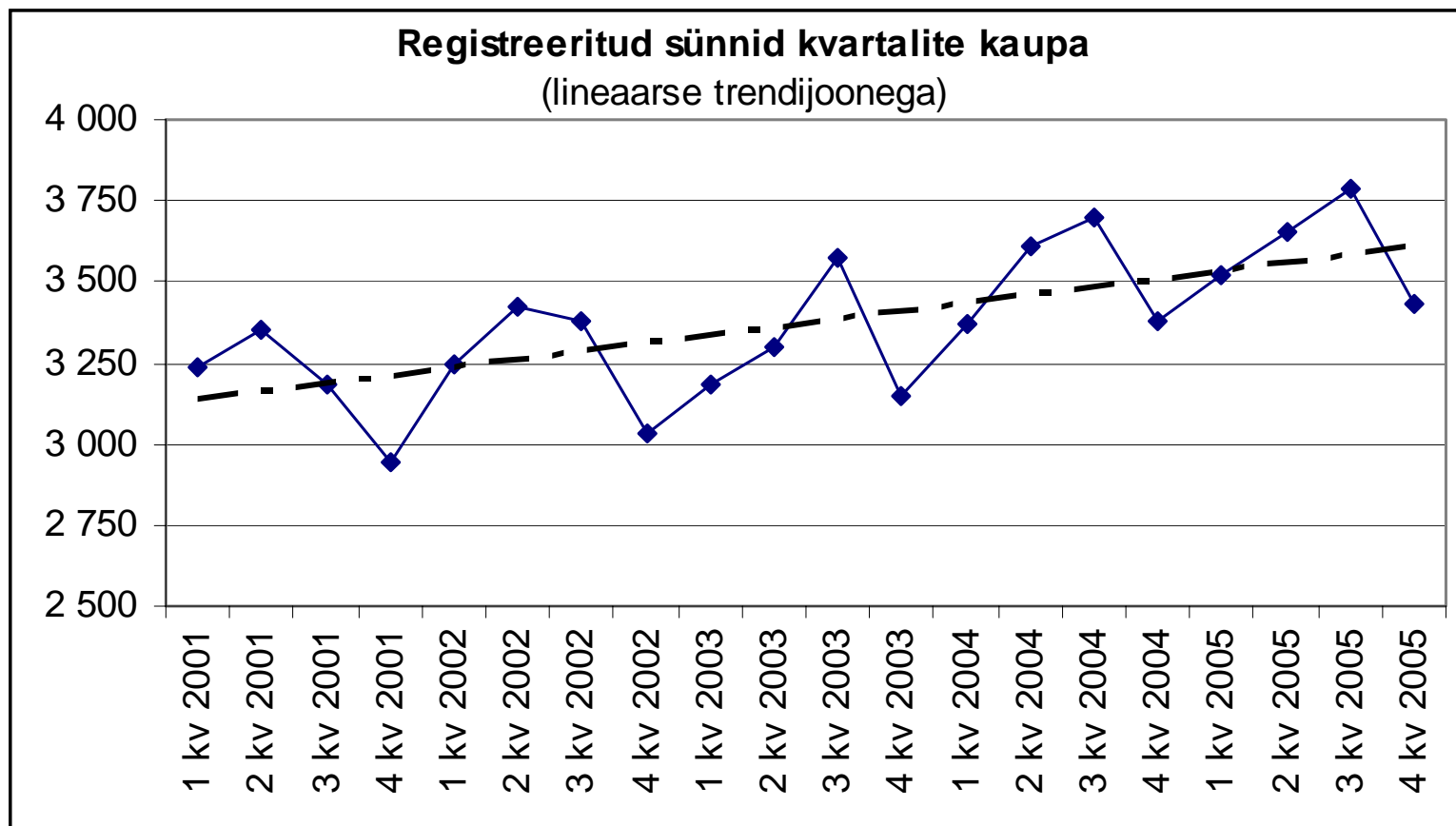
Märkus: arvutustes on eeldatud, et esialgne vanemahüvitise brutosuurus on 5000 kr; netopalgaleidmisel arvestatakse üksnes tulumaksu

Enim mõjutab sündimust 1980ndate lõpust alanud demograafilised ja sotsiaalmajanduslikud protsessid

Allikas: ESA andmebaas, autori arvutused

Sündide arv kasvanud sujuvalt viimastel aastatel

	2 001	2 002	2 003	2 004	2 005*
Reg. sünnid	12 720	13 074	13 198	14 055	14 391
Muutus		354	124	857	336

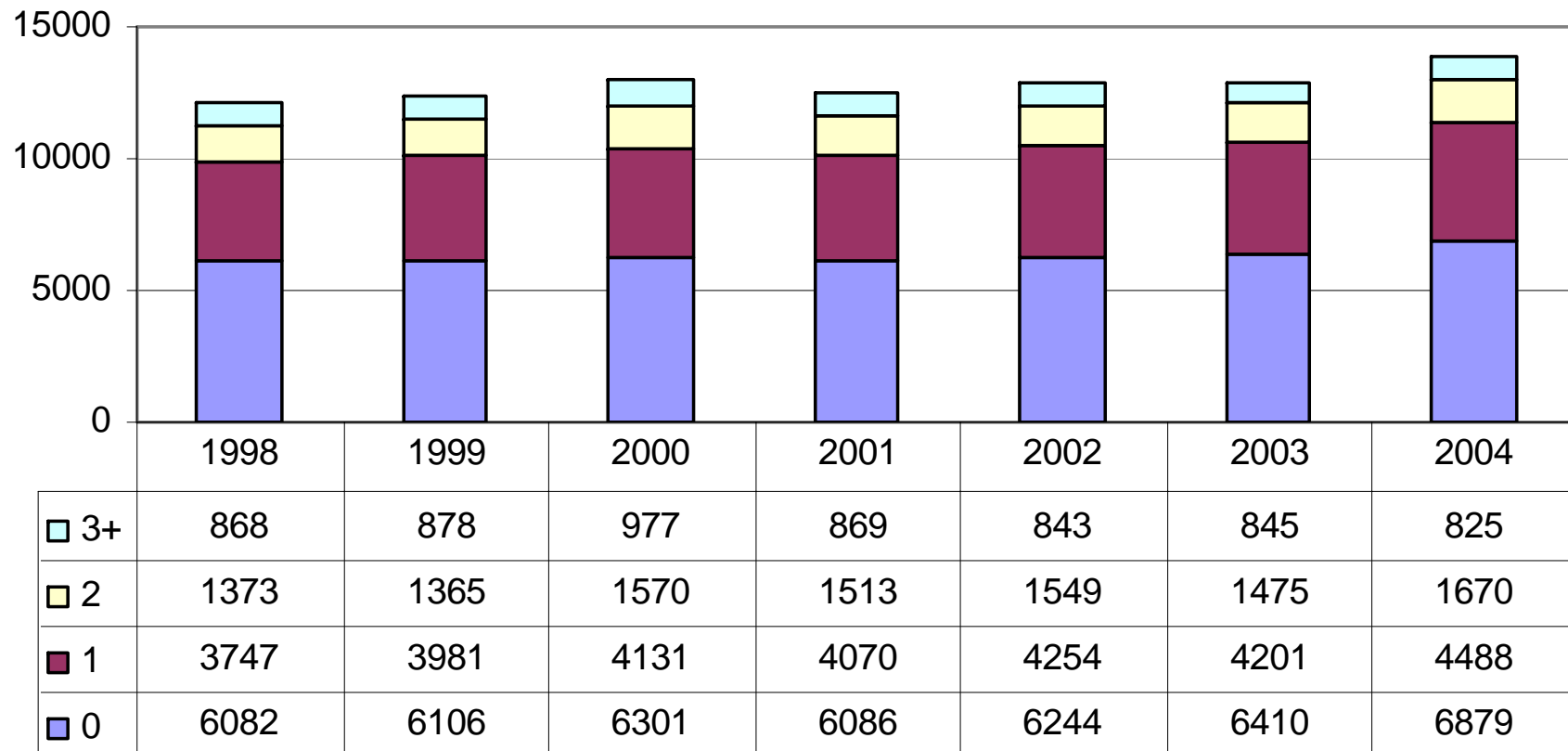
Allikas: ESA andmebaas, *2005 esialgsed

Kas sünnitajate struktuur muutunud viimastel aastatel?

- **Andmed**
 - Meditsiiniline Sünniregister 1992(2000)-2004, kõik sünnitajad või vanuses 20-35
 - Tööjõu-uuring 2000-2004, naised vanuses 15-49 või 20-35
 - Sotsiaalkindlustusameti andmed kõigi naiste kohta, kes said SMga maksustatud tulu 1999-2004 või peretoetust 2000-2004
- **Metoodika**
 - Kas muutus sünnitajate seas on olnud teistsugune kui muutus sünniealiste naiste seas?
 - Kas konkreetsel aastal sünnitanud naised erinevad eelneva töise sissetuleku poolest mittesünnitanud naistest?
- **Kui esineb oluline muutus 2004 või 2005 sünnitajate seas, võiks oletada vanemahüvitise mõju**

2004. a. suurenesid esimesed, teised ja kolmandad sünnid

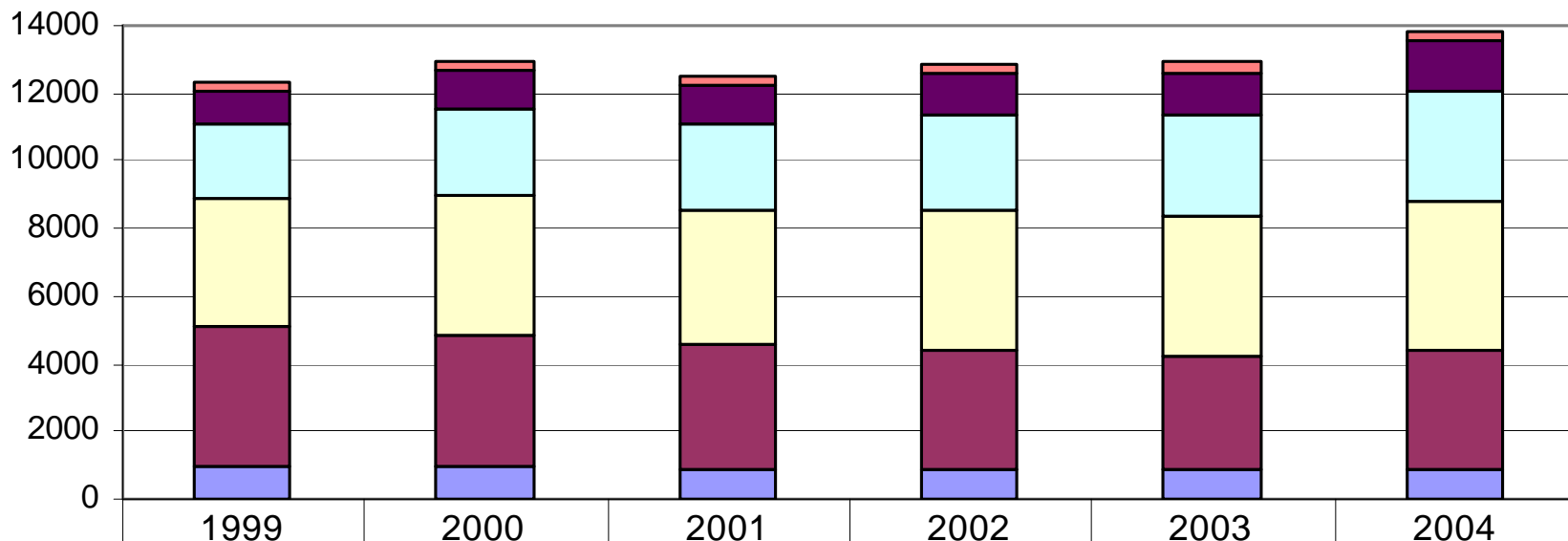
Sünnitused varasemate sünnituste arvu järgi

Allikas: Meditsiinilise sünniregistri andmed, autori arvutused

2004.a. kasvasid sündid kõigis vanusrühmades. (Kas trendimuutus 15-19, 20-24 aastaste seas?) Sünnitajate keskmine vanus jätkas tõusu

Sünnituste arv ema vanuse järgi

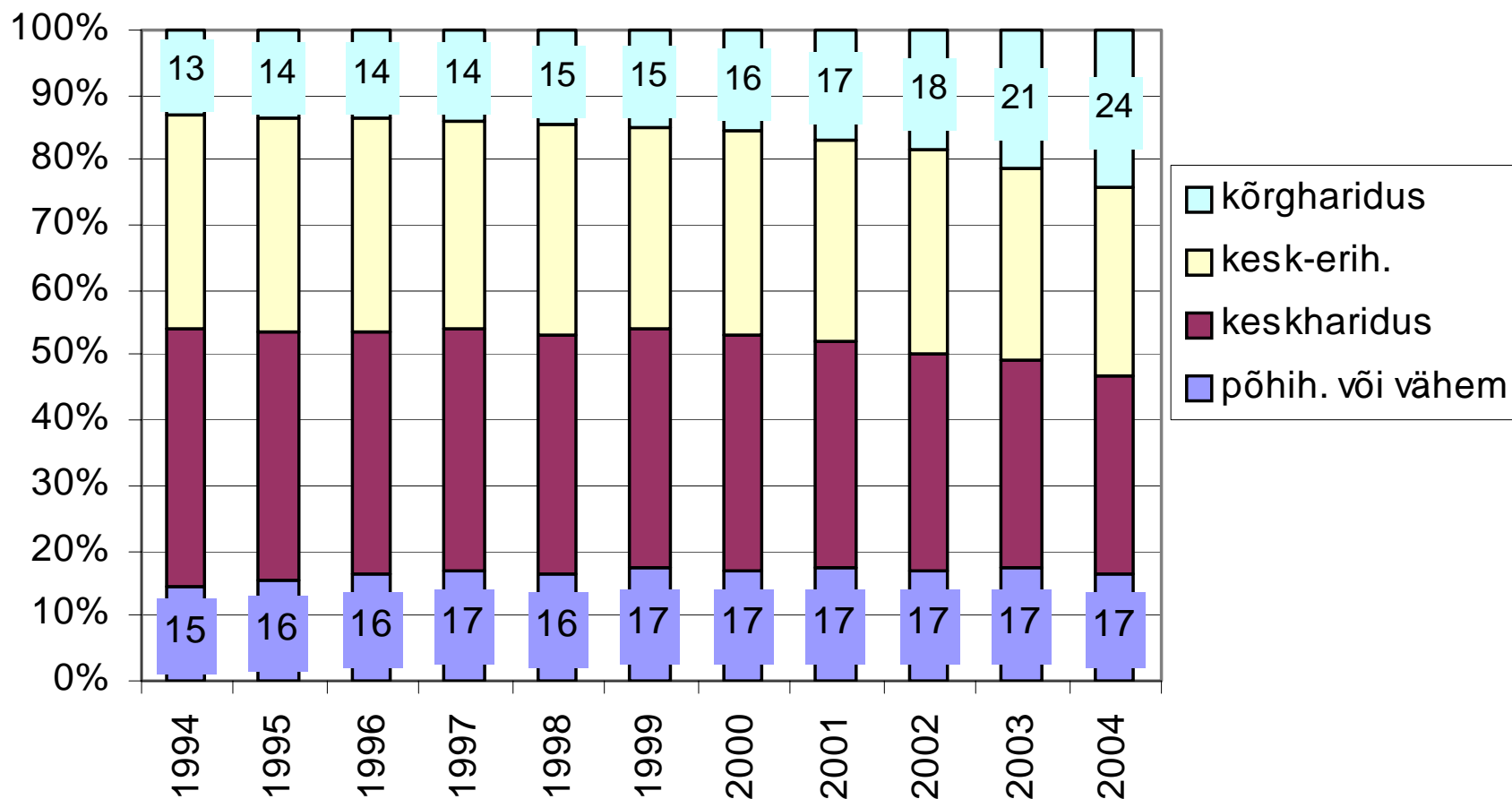

40-45	267	299	289	329	305	333
35-39	989	1105	1143	1214	1259	1465
30-34	2148	2617	2600	2846	3000	3269
25-29	3826	4075	3919	4130	4118	4356
20-24	4111	3909	3672	3519	3407	3585
15-19	991	973	915	851	843	859

Allikas: Meditsiinilise sünniregistri andmed, autori arvutused

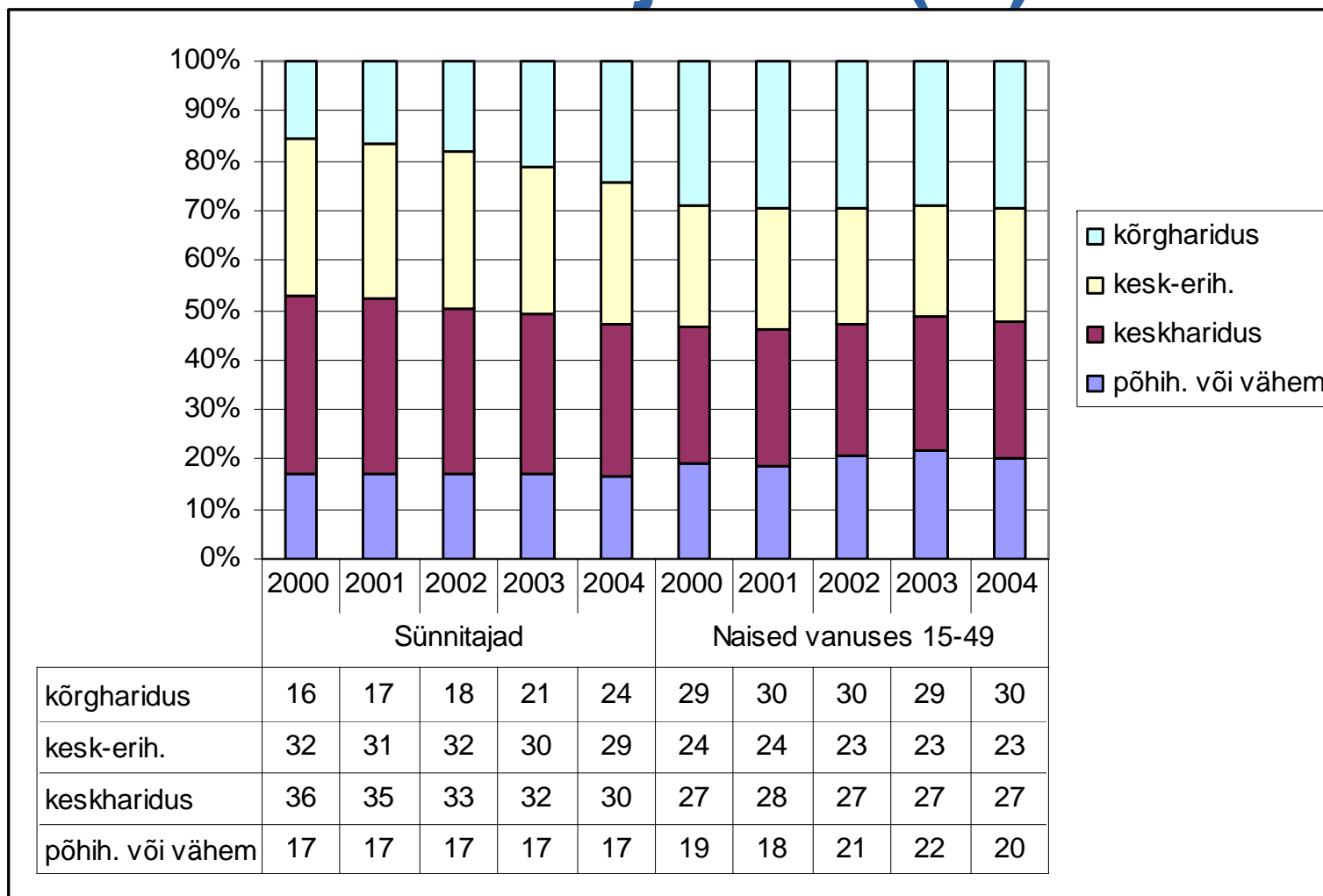
Kõrgharidusega sünnitanud naiste osakaal kasvanud kiiremini kui fertiilses eas naistel; kiirem kasv alates 2003 (enne VH)

Sünnitajate jaotus hariduse järgi

Allikas: Meditsiinilise sünniregistri andmed, autori arvutused

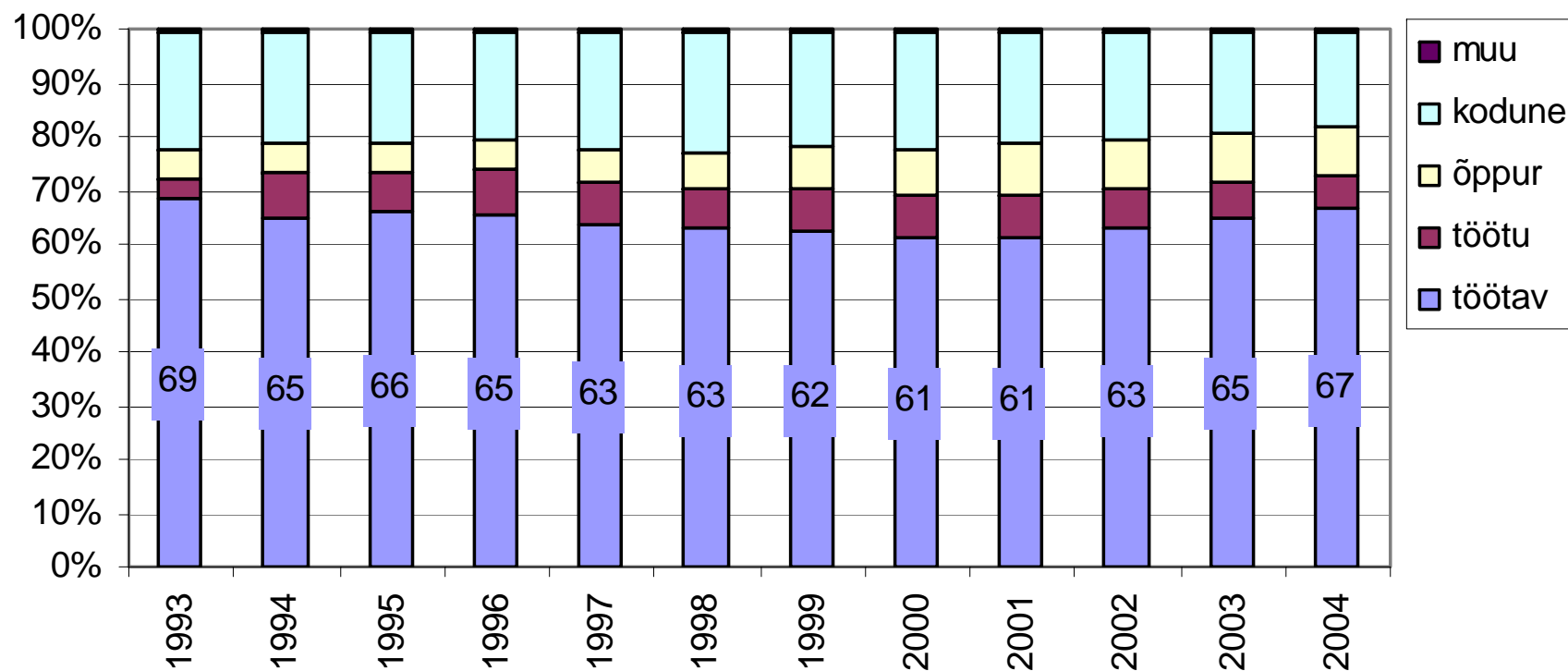
Sünnitajate ja fertiilses eas naiste hariduse jaotus (%)

Allikas: Meditsiinilise sünniregistri andmed, autori arvutused

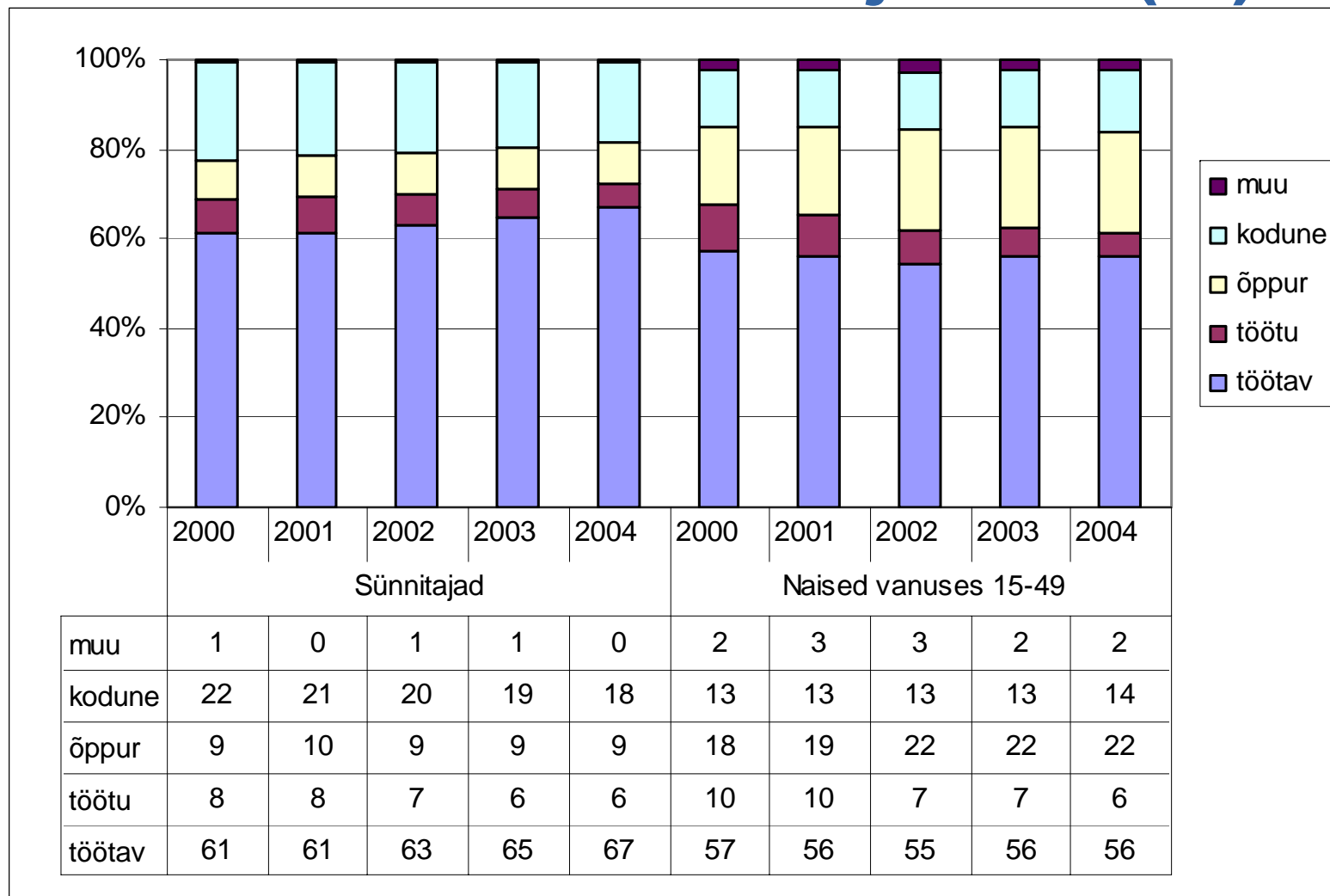
Eelnevalt hõivatud sünnitanud naiste osakaal kasvanud kiiremini kui fertiilses eas naistel; kasv alates 2002 (enne VH)

Sünnitajate jaotus eelneva sotsiaalmajandusliku seisundi järgi

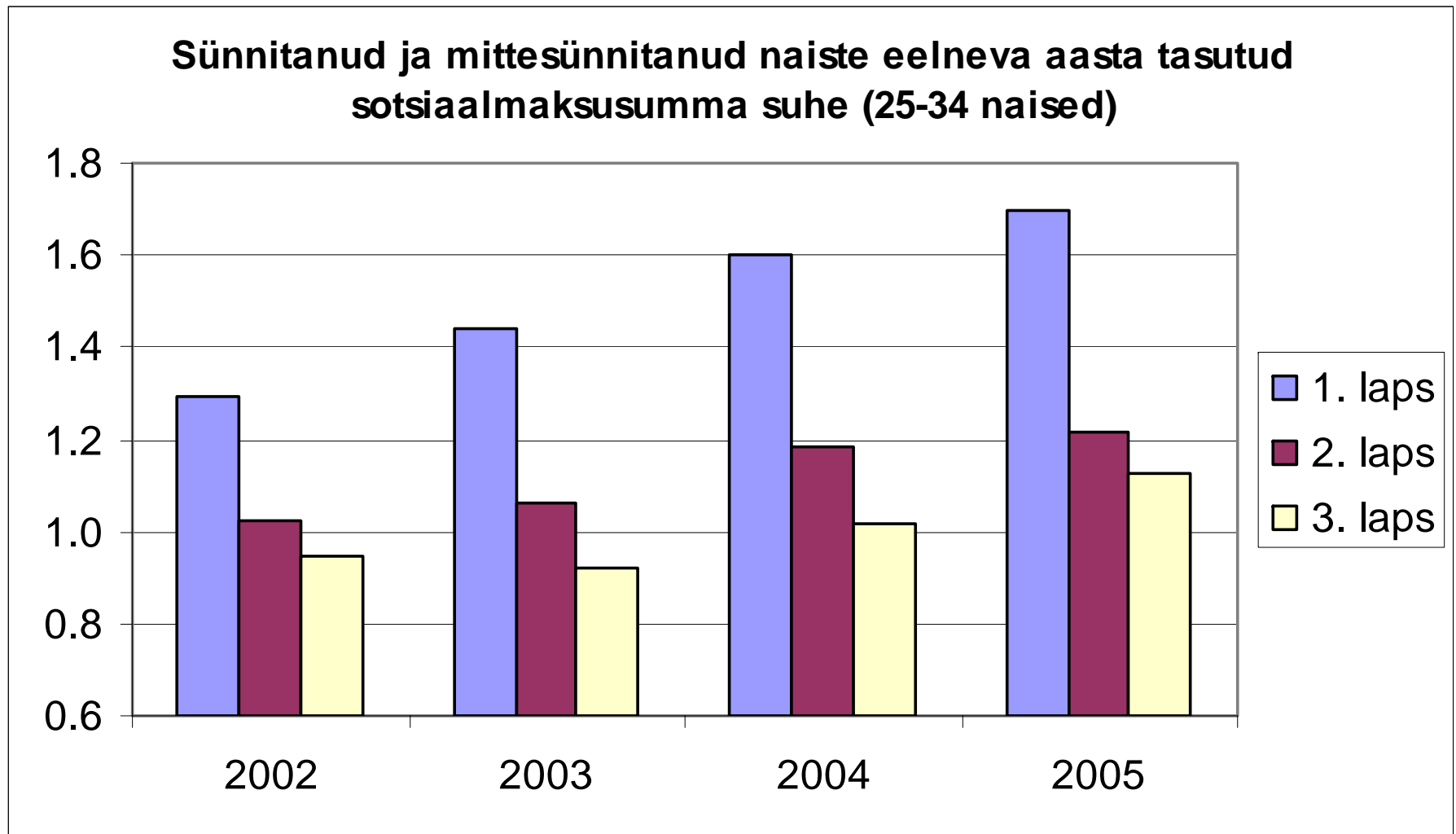
Allikas: Meditsiinilise sünniregistri andmed, autori arvutused

Sünnitajate ja fertiilses eas naiste sotsiaalse seisundi jaotus (%)

Allikas: Meditsiinilise sünniregistri andmed, autori arvutused

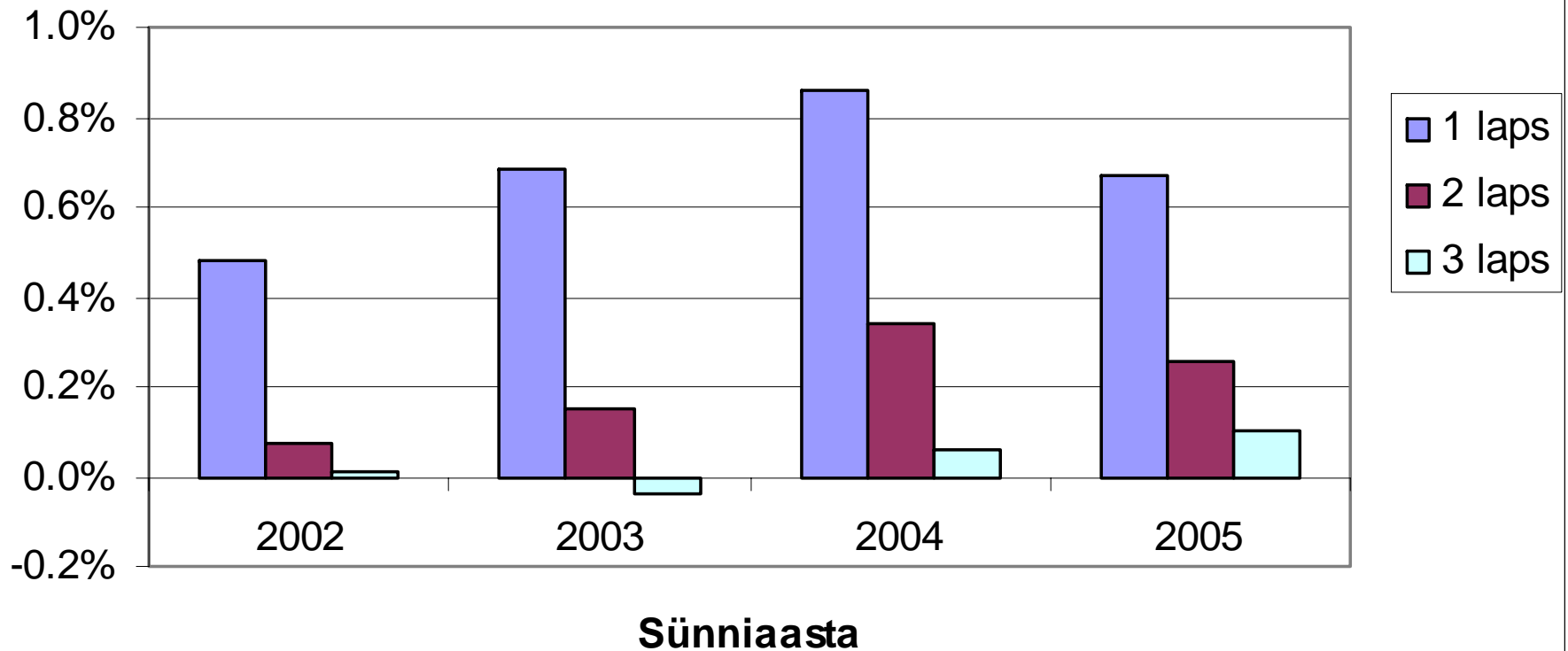
Varasema palga seos sünnitamisega tugevnes oluliselt 2004. ja 2005. a. teise ja kolmanda lapse puhul

Allikas: SKA andmed, autori arvutused

Varasema palga seos sünnitamisega oluliselt tugevnes 2004. ja 2005. a. teise ja kolmanda lapse puhul

Eelmise aasta kuupalga suurenemise 1000 kr võrra mõju
sünnitamise tõenäosusele
(hinnatud statistilisest mudelist, naised vanuses 25-34)

Allikas: SKA andmed, autori arvutused

Kokkuvõte (1)

- **Sündide arv hakkas kasvama 1999. aastast, vanemahüvitise mõju hinnata sündide arvu kasvule raske.**
- **2004.a suurenes nii esimeste, teiste kui kolmandate sündide arv**
- **Sünnitajate keskmine vanus jätkas tõusu 2004. aastal**
- **2004. a suurenes sünnitamiste arv igas vanusvahemikus, sh 15-24 aastaste seas**
- **Kõrgharidusega ja eelnevalt hõivatute naiste osakaal hakkas sünnitajate seas kasvama alates 2002. aastast.**
 - Kasv kiirem, kui muutused sünnitusealiste naiste struktuuris
 - Arengud enne vanemahüvitist => muud tegurid taga
 - Madalama haridusega sünnitajate osakaal on olnud püsiv 1999-2004

Kokkuvõte (2)

- Sünnitanud naiste eelnev töötasu on kõrgem kui mittesünnitanud naistel ehk sünnitama on hakanud keskmiselt kõrgemapalgalised.
 - Esmasünnitajate puhul sujuvad arengud - ei saa tuua välja mingeid järske muutusi 2004. või 2005. I p.a võrreldes varasemate aastatega
 - Teise või kolmanda lapse sünnitanute suhteline sissetulek (võrreldes mittesünnitanutega) suhteliselt kõrgem 2004. või 2005. I p.a (võrreldes varasemate aastatega)
- => vanemahüvitise võimalik soodne mõju kõrgemapalgaliste naiste soovile teist ja enamat last sünnitada**

Kokkuvõte (3)

- **Vanemahüvitise ja töötasu koos saamise valemis motivatsioonilõksud => reegleid tuleks lihvida**
- **Poliitikameetmete mõju analüüs ei saa olla parem, kui on kasutatavad andmed**
 - **Parandada registrite sidumise võimalust süvauuringute tarvis**

Tänaan!